

НАСИЛЬСТВО В СІМ'Ї: КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

Анотація. У тезах розглянута проблема домашнього насильства, проаналізовані морально-психологічні риси особистості кривдника, а також визначено роль жертви у генезисі злочинного посягання.

Ключові слова: насильство в сім'ї, жертва насильства в сім'ї, кривдник.

Аннотация. В тезисах рассмотрена проблема домашнего насилия, проанализированы морально-психологические черты личности обидчика, а также определена роль жертвы в генезисе преступного посягательства.

Ключевые слова: насилие в семье, жертва насилия в семье, обидчик.

Summary. The thesis considers the problem of domestic violence, analyzes the moral and psychological features of the personality of the offender, and also determines the role of the victim in the genesis of the criminal encroachment.

Keywords: domestic violence, victim of domestic violence, offender.

Домашнє насильство є актуальною проблемою сьогодення. Сім'я – найважливіший осередок нашого суспільства. Саме тому Україна як правова, демократична та соціальна держава, зобов'язана вживати всіх належних заходів задля розвитку цієї ланки соціуму. Слід відзначити, що завдяки прийнятим законодавчим актам, які формують та координують соціальну політику, спрямовану на покращення відносин в сімейному середовищі, а також внаслідок зусиль органів державної та місцевої влади, ряду громадських організацій було вжито заходів, що посприяли суттєвим змінам у ставленні суспільства до проблеми домашнього насильства.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07.12.2017 р., домашнім насильством визнається діяння (дії або бездіяльність)

фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь [1]. Наслідками домашнього насильства є наявність моральної, фізичної або психологічної шкоди здоров'ю члена сім'ї, яка була заподіяна внаслідок протиправних діянь. Так, шкода фізичному здоров'ю переважно полягає у тілесних ушкодженнях, завданих жертві домашнього насильства, а психологічна виявляється у психоневрологічних розладах, виникненні депресивних та істеричних станів, деструкції особистості, викривленні психосексуального розвитку тощо. Такі негативні прояви можуть продукуватися будь-яким з видів насильства. Як впливає з визначення поняття «домашнього насильства», вищезазначені дії мають чотири основні форми: фізичну, психологічну, сексуальну й економічну [2].

Наявність досліджуваного негативного явища характерне для всіх держав світу, незалежно від рівня їх розвитку або геополітичного розташування, культурних та релігійних особливостей. Особи, які вчиняють насильство, прагнуть одержати владу та контроль над близькими. Влада набирає вигляду образливої тактики (фізичної, сексуальної, вербальної, психологічної), що забезпечує посилення контролю. Коли насильство повторюється, воно стає все жорстокішим та більш цілеспрямованим. Особи, які його вчиняють, не «втрачають контроль», а застосовують насильство для контролювання та повного підпорядкування жертви [3].

На жаль, умови сьогодення сприяють існуванню насильства у родині. Воно поширюється в певній мірі, саме через байдужість суспільства. Спільнота дуже часто закриває очі на такі проблеми, мотивуючи це тим, що сімейні проблеми, це окрема справа кожного, та інших вони не стосуються. Вагому роль у становленні особистості як «кривдника» також відіграє батьківська родина. Агресивна поведінка, переважно, походить ще з дитинства, відштовхуючись від спілкування та відносин з власними батьками, з однолітками, з оточенням в школі тощо. Зазвичай, такі особи з віком стають імпульсивними, депресивними, агресивними, замкнутими, мають негативне ставлення до сім'ї, низьку самооцінку та невдоволеність сімейним життям. У такої людини відсутні навички домовлятися, досягати консенсусу і залагоджувати гострі питання та проблеми мирним шляхом, приймати помірковані рішення, звертатися за допомогою до інших.

У сучасному суспільстві існує застарілий стереотип, що особами, які вчиняють домашнє насильство, є переважно чоловіки, однак це не зовсім так. За приблизними обрахунками зареєстрованих випадків звернення на «гарячі лінії» 6 % членів сім'ї зазнавали насильницьких дій саме від жінок. Особливо гостро це питання стосується тих жінок, які мають проблеми з фізичним та психічним здоров'ям (патологічний перебіг вагітності, перервана вагітність, важкі пологи, інвалідність тощо), і є потенційними «кривдниками». Цей чинник збільшує імовірність насильницьких проявів, оскільки потужно впливає на нервову систему, викликає негативні емоції, швидке збудження, тривожність. Як відмічає М. В. Стрюк, для жінок-злочинців характерні заикленість афективних, психотравмуючих переживань, висока імпульсивність, що призводять до неадекватного сприйняття й оцінки життєвих ситуацій, непрогнозованості наслідків своїх вчинків [4]. Також у молодих матерів з нерозвиненістю батьківських навичок та почуттів можуть виникати труднощі виховання дітей. Це обумовлює появу нервозності, депресії, тривожності, страху, що тягнуть за собою знижену самооцінку та нездатність справлятися з обов'язками батьківства, й призводять до нервово-психічних розладів.

Найбільш поширеними жертвами домашнього насильства є жінки, діти та особи похилого

віку, хоча непоодинокі випадки, коли й чоловіки стають потерпілими від домашнього насильства. Причиною цього стають різні фактори, які відображаються на психічному стані жертви та, зокрема, особи кривдника. Але відсоток жінок, постраждалих від насильства, все ж таки переважає. Поясненням такого факту може бути те, що з одного боку, певна частина жінок в силу своїх гендерних, фізичних, статусно-рольових особливостей більші схильні стати жертвою сімейного насильства. Це може відбуватися внаслідок консервативних установок покори своєму чоловіку, навіювання стереотипів про терпіння гніту сімейного життя, стійкого табу на оприлюднення сімейних проблем заради добробуту родини тощо. З другого боку, великий відсоток жінок самі провокують ситуації криміногенного змісту. Це проявляється в різного роду докорах, образах, виступаючи таким чином потужним «подразником» [4].

Підеумовуючи, слід зазначити, що домашнє насильство є надзвичайно актуальною проблемою для України. Необхідно досліджувати це негативне суспільне явище, не дивлячись на його ізольованість і закритість, зокрема не лише в рамках наукових концепцій, але й на прикладному рівні. Дієва та ефективна державна політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству повинна бути спрямована на забезпечення комплексного підходу щодо подолання домашнього насильства, надання всебічної допомоги жертвам таких злочинів, створення програм як для кривдників, так і для постраждалих осіб.

Список використаних джерел:

1. Про запобігання та протидії домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII. Відомості Верховної Ради. 2018. № 5. Ст. 35;
2. Правові та кримінологічні засади запобігання насильству в сім'ї: Навч. посібник / За заг. ред. О. М. Джузі, І. В. Опришка, О.Г. Кулика. Київ, 2012;
3. Методичні рекомендації щодо організації роботи дільничних інспекторів міліції з протидії насильству в сім'ї / укладачі: А. В. Запорожцев, В. О. Брижик, О. М. Мусієнко, Д. Г. Заброна, І. В. Басиста. Київ, 2010.
4. Головкін Б. М. Кримінологічні проблеми умисних вбивств і тяжких тілесних ушкоджень, що вчиняються у сімейно-побутовій сфері. Харків: Нове слово, 2004. 252 с.

Міністерство освіти і науки України
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Матеріали XVIII студентської наукової конференції
з кримінології

(м. Харків, 28 листопада 2018 р.)

За загальною редакцією
професора *А. П. Гетьмана* і професора *Б. М. Головкина*

Харків
«Право»
2018

УДК 343.9:328.185(477)

A43

Редакційна колегія:

д-р юрид. наук, проф. Б. М. Головкін (*голова*);
канд. юрид. наук, доц. К. А. Автухов (*відповідальний секретар*);
д-р юрид. наук, проф. О. Ю. Шостко;
канд. юрид. наук, доц. М. Ю. Валуйська;
канд. юрид. наук, доц. С. Ю. Лукашевич;
канд. юрид. наук, доц. М. В. Романов;
канд. юрид. наук, доц. В. В. Пивоваров;
канд. юрид. наук, доц. О. В. Таволжанський;
канд. юрид. наук, доц. О. В. Ткачова;
канд. юрид. наук О. В. Гальцова;
канд. юрид. наук М. О. Маршуба;
канд. юрид. наук О. В. Новіков;
канд. юрид. наук К. Д. Кулик;
канд. юрид. наук М. Ю. Кутепов;
канд. юрид. наук Н. В. Сметаніна;
зав. лабораторією Ю. Г. Бойко

A43 **Актуальні проблеми протидії злочинності : матеріали XVIII студ.**
наук. конф. з кримінології (м. Харків, 28 листоп. 2018 р.) / за заг. ред.
А. П. Гетьмана і Б. М. Головкіна. – Харків : Право, 2018. – 196 с.

ISBN 978-966-937-540-7

ISBN 978-966-937-540-7

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2018
© Оформлення. Видавництво «Право», 2018